

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра ЕТС та ЕМ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	Теоретичні основи електротехніки ч. III
Викладач	Сергій СЕРЕБРЕННИКОВ, кандидат технічних наук, професор кафедри ЕТС та ЕМ
Контактний тел.	+38(50) 0300610
E-mail:	sv.serebrennikov@gmail.com
Обсяг та ознаки дисципліни	Вибіркова дисципліна, змістових модулів – 2. Форма контролю: залік. Загальна кількість кредитів – 4, годин – 120, у т.ч. лекції – 28 годин, практичні заняття – 14 годин, самостійна робота – 78 годин. Формат: очний (offline / face to face). Мова викладання: українська. Рік викладання – 2022.
Консультації	Консультації проводяться відповідно до графіку, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua; у режимі відео конференцій Zoom, через електронну пошту, Viber, Telegram за домовленістю.
Пререквізити	Після вивчення дисциплін: "Теоретичні основи електротехніки" (ч. I, II), "Вища математика", "Фізика".

1. Мета і завдання дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни "Теоретичні основи електротехніки ч. III" – є формування у студентів системи теоретичних знань та набуття навичок у області теорії електромагнітного поля, розрахунку і побудови енергоефективних електроенергетичних кіл, опанування теорії електромагнітного поля і електричних явищ, які пояснюють принципи роботи електроустаткування та процеси в електроенергетиці.

Завданням вивчення даної дисципліни є:

дати основу для вивчення таких спецкурсів, як "Електричні машини", "Електричні системи та мережі", "Електрична частина станцій та підстанцій", "Електротехнологічні установки та пристрої", "Основи електропостачання" тощо, а саме

- формування компетентностей, важливих для особистісного розвитку фахівців та їхньої конкуренто-спроможності на ринку праці;
- вивчення теоретичних основ побудови енергоефективних електромагнітних кіл: генератор - підвищуючий трансформатор - лінія електропередачі - понижуючий трансформатор - електроспоживач;
- отримання знань, щодо принципів роботи електроустаткування (електропривод, освітлення, термонагрів тощо) та формування енергоефективних процесів в електроенергетиці;
- опанування практичних навичок, щодо розрахунку електромагнітного поля в колах електроустаткування.

Вивчення дисципліни "Теоретичні основи електротехніки ч. III" дозволяє сформувати програмні компетенції:

- інтегральні (здатність розв'язувати складні проблеми і задачі під час професійної діяльності у галузі електроенергетики, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог);
- загальні компетентності (ЗК 1- ЗК 10);
- фахові компетентності спеціальності (ФК 1-6, ФК 7-11, ФК 13-15).

2. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

- **знати:** визначення основних понять, що стосуються електричних та магнітних полів; основні закони електричних та магнітних полів; фундаментальні і прикладні аспекти розрахунку та аналізу електромагнітного поля; методи розрахунку втрат електромагнітної енергії та методи їх зменшення;
- **вміти:** аналізувати електромагнітні поля та розраховувати їх характеристики; використовувати основні закони електричних та магнітних полів, методи математичного аналізу і моделювання, основи теоретичного і експериментального дослідження полів в комплексній інженерній діяльності при розробці засобів електротехніки, електроенергетики й електромеханіки; визначати втрати електромагнітної енергії та застосовувати засоби їх зменшення; здійснювати вибір та розрахувати ефективне екранування електромагнітного поля;
- **набути соціальних навичок (soft-skills):** здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал, взаємодіяти в проєктній діяльності; небайдуже ставитись до участі у громадських суспільних заходах, спрямованих на підтримку здорового способу життя.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

Під час організації освітнього процесу в Центральноукраїнському національному технічному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу; Положення про організацію вивчення вибіркових навчальних дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія електричного і магнітного полів.

Тема 1. Електромагнітне поле як вид матерії. Електричне та магнітне поля як прояви єдиного електромагнітного поля. Використання теорії поля в електроенергетиці, електротехніці та електромеханіці. Силові й енергетичні характеристики електричного поля – напруженість, потенціал поля та його градієнт. Властивості силових ліній напруженості електричного поля. Еквіпотенціальні лінії.

Тема 2. Енергія електричного поля. Теорема Гаусса в інтегральній та диференціальній формах. Поляризація діелектриків. Межові умови на поверхні поділу двох середовищ. Електричне зміщення (електрична індукція). Електрична ємність.

Тема 3. Закон Ома в диференціальній формі. Межові умови на поверхні розділу двох середовищ з різною провідністю. Задачі розрахунку електричного поля в провідних середовищах та методи їх розв'язку. Провідник в електростатичному полі. Екранування електричного поля.

Тема 4. Джерела магнітного поля. Магнітна індукція, намагніченість та напруженість магнітного поля. Сила Лоренца і сила Ампера. Потік вектора магнітної індукції. Теорема Гауса для потоку. Електромагнітна індукція. Самоіндукція. Індуктивність.

Тема 5. Явище взаємоіндукції. Взаємна індуктивність. Взаємна індуктивність між лінією електропередачі та лінією зв'язку. Закон повного струму в інтегральній та диференціальній формах. Закон Біо-Савара-Лапласа. Принцип неперервності магнітного потоку. Намагнічування речовини.

Тема 6. Скалярний та векторний потенціали магнітного поля. Межові умови для магнітного поля. Розрахунок індуктивностей. Методи розрахунку та дослідження магнітних полів. Енергія магнітного поля.

Тема 7. Магнітне екранування. Аналогія математичних співвідношень між параметрами магнітних та електростатичних полів. Неперервність повного струму, струм зміщення.

Змістовий модуль 2. Змінне електромагнітне поле.

Тема 8. Теоретичні основи електромагнітного поля. Рівняння Максвела в інтегральній, диференціальній та комплексній формах.

Тема 9. Теоретичні основи побудови енергоефективних електромагнітних кіл: генератор - підвищуючий трансформатор - лінія електропередачі - понижуючий трансформатор - споживач; принципи роботи електроустаткування (електропривод, освітлення, термонагрів тощо). Енергетичний баланс в колі генератор - лінія електропередачі - електроспоживач.

Тема 10. Матеріальні рівняння Максвела. Закон Ома в диференціальній формі. Вихрові струми в осердях електричних машин. Теорема Умова-Пойнтінга, закон збереження енергії в електромагнітному полі.

Тема 11. Вектор Пойнтінга. Передавання енергії по ЛЕП електромагнітним полем. Методи розрахунку втрат електромагнітної енергії та засоби їх зменшення.

Тема 12. Передавання енергії коаксіальним кабелем. Поширення електромагнітної енергії двопровідною лінією. Випромінювання електромагнітних хвиль. Швидкість розповсюдження електромагнітного поля. Хвильовий опір.

Тема 13. Коефіцієнт розповсюдження електромагнітні хвилі, глибина проникнення поля. Електромагнітні хвилі в діелектрику. Рівняння плоскої хвилі. Потенціали та випромінювання електромагнітної енергії.

Тема 14. Гармонічні плоскі хвилі в ідеальному діелектрику. Гармонічні плоскі електромагнітні хвилі в провідниковому середовищі. Поверхневий скін-ефект.

5. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, письмовий контроль.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною шкалою, у тому числі: перший модуль – 50 балів, другий модуль – 50 балів.

Семестровий залік полягає в оцінці рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу на лекційних, практичних, семінарських або лабораторних заняттях і виконання індивідуальних завдань за стобальною та дворівневою («зараховано», «не зараховано») та шкалою ЄКТС результатів навчання.

6. Рекомендована література

Базова

1. Карпов Ю. О., Ведміцький Ю. Г., Кухарчук В. В. Теоретичні основи електротехніки. Електромагнітне поле: Підручник. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2019. – 338 с.

2. Клубіс Я.Д., Шкатуляк Н.М. Основи електродинаміки: навч. посіб. –

Одеса, 2020. – 204 с.

3. Jian-Ming Jin. Theory and Computation of Electromagnetic Fields – Wiley-IEEE Press, 2015. – 752 p.

Допоміжна

1. Теорія електромагнітного поля і основи техніки НВЧ: навч. посіб. / С.В. Соколов, Л.Д. Писаренко, В.О. Журба. – Суми : Сумський державний університет, 2011. – 393 с.

2. Задачник по теоретическим основам электротехники (теория поля)/Колли Я.Н. – М.: Энергия, 1972. – 168с.

Методичне забезпечення:

1. Електротехніка, електропривод, електроніка. Лабораторний практикум. / Під ред. Б. Г. Смірнова. — Кіровоград, 1998.

2. Теорія електромагнітних полів і процесів в електротехніці. Типова програма, завдання, контрольні запитання та методичні вказівки до курсової роботи для студентів спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» освітньо-професійної програми «Електричні машини» / уклад. Мілих В.І., Шилкова Л.В. – Харків: НТУ «ХПІ», 2019. – 32 с

Інформаційні ресурси:

1. Дистанційна освіта ЦНТУ [Електронний ресурс] / МОН України. – Кропивницький, 2022. – Режим доступу: <http://moodle.kntu.kr.ua/course/view.php?id=307>. – Курс Електромагнітні поля в електроенергетиці".

2. Центральноукраїнський національний технічний університет: кафедра «Електротехнічні системи та енергетичний менеджмент» [Електронний ресурс] / МОН України. – Кропивницький: Кафедра ЕТС та ЕМ, 2022. – Режим доступу: <http://etsem.kntu.kr.ua/>. – Назва з екрану.

3. Про затвердження Правил користування електричною енергією [Електронний ресурс]: Постанова НКРЕ [zareestr. в Міністерстві юстиції України 02 серпня 1996 р. за № 417/1442]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0417-96>

4. Енергопостачальна компанія ПрАТ «Кіровоградобленерго» [Електронний ресурс] / М-во палива та енергетики України. – Кропивницький: ПрАТ «Кіровоградобленерго», 2022. – Режим доступу: <http://kiroe.com.ua/> . – Назва з екрану.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри ЕТС та ЕМ, Протокол № 2 від «31» серпня 2022 року.